

Prekentekest: Joh 12,35-36

Jesus svarte: «Ennå en liten stund er lyset hos dere. Dere må vandre mens dere har lyset, så ikke mørket faller over dere. Den som vandrer i mørket, vet ikke hvor han går hen. Tro på lyset mens dere ennå har lyset, så dere kan bli lysets barn.» Da Jesus hadde sagt dette, gikk han fra dem og skjulte seg for dem.

Slik lyder det hellige evangelium.

Lys og mørke. Sommeren her nord i Europa gir oss lys i overflod, så er det også en hard overgang til høstens tidlige og mørke kvelder, synes jeg. Vi lever i kontrastenes land, og alle forbinder noe med ordparet lys og mørke. Det er sterke motsetninger velkjent for alle, også kjent av dem som levde i Midtøsten i apostlenes dager. Der var det ingen gatelys om kvelden. Var det mørkt, så de ingen verdens ting.

I Johannesevangeliet er lyset et mye brukt begrep. Jesus brukte ordet flere ganger, og forfatteren av dette evangeliet har tydelig merket seg det. Det var tidligere en diskusjon om hva slike ord i dette evangelie-skriftet stammet fra. For lenge siden var det en trend å datere evangelietskriftene sent. Man tenkte da at disse skriftene hadde blitt til på et senere tidspunkt, at evangeliet etter Johannes ikke var skrevet av apostelen Johannes, og dertil var påvirket av en senere religiøs retning som kaltes gnostisismen. Den liberale teologi var opptatt av at den historiske Jesus måtte være en annen enn Jesus slik han ble framstilt i evangeliene. Flere mente faktisk at de nytestamentlige skriftene skjulte hvem den historiske Jesus var. Det sier seg selv at de som tenkte slik, hadde lite tillit til det som stod skrevet, om det så enn var sitater fra Jesus selv.

Denne sene dateringen med alt det førte med seg, har siden vist seg å ha liten troverdighet, men like fullt har den liberale strømmingen inngått i nye trender og vunnet fram i vår tid.

Den andre hovedstrømmen av bibelfortolkere har feste lit til at apostelen Johannes er forfatteren, og at den påvirkningen som spores i begrepsbruk i evangelietskriftet først og fremst stammer fra jødiske og gammeltestamentlige kilder. Det vil si at ord og begreper må forstås ut fra sammenhengen med Det gamle testamentet og hebraisk språk og kultur. Det er slik jeg, og mange med meg, forstår Johannes-evangeliet så vel som andre skrifter i Det nye testamentet. De kan gjenspeile saker som var aktuelle i samtiden, men teologien og læren er i tråd med Det gamle testamentets skrifter.

Når vi ser nærmere på hvordan begrepet lys er brukt i Det gamle testamentet, går denne prekenen over til å bli en bibeltid. Og av og til er det viktig å se på bakgrunnen for disse spesielle ordene. I Det gamle testamentet ser vi at ordet lys kanskje aller mest brukes i betydningen frelse og glede, slik vi ser det i Salme 97,11: «Lys bryter fram for den rettfærdige og glede for de oppriktige av hjertet.»

I Salme 112 ser vi at motsetningen til lyset ikke overraskende er mørke, og i Salme 36 leser vi om Herren Gud: «For hos deg er livets kilde, i ditt lys ser vi lys.» Salme 36,10. Vi ser at lys henger sammen med frelse og det gode livet hos Gud. Fra Salme 27: «Herren er mitt lys og min frelse.» Salme 27,1. Og enda sterkere uttrykt i Salme 89: «Salig er det folket som kan rope av jubel. De vandrer i lyset fra ditt ansikt, Herre.» Salme 89,16. Vi skjønner det er en glad gjeng som følger Guds vei, og at menigheten hadde god grunn til en slik glede.

Den andre måten begrepet lys er brukt på handler om retning man går i livet. Livet er en vandring. Om man går i mørket eller i lyset, så får valget av vei avgjørende konsekvenser. (5Mos 28,29, Jes 2,5) I Salme 119 står det: «Ditt ord er en lykt for min fot og et lys for min sti.» Salme 119,105. Det lyset en trenger kommer fra Gud og Guds ord.

Så sies det også at forestillingen om lyset og mørke i forbindelse med livet som en vandring, forekommer ikke i andre samtidige religioner, men er en linje tilbake til Det gamle testamentet. Og de som leste Johannesevangeliet i gammel tid, kunne vite at lys og mørke handlet om rett og galt, om å følge Guds vei, eller motsatt, slik det står i Jobs bok: «Andre gjør opprør mot lyset. De kjenner ikke lysets veier, holder seg ikke til lysets stier.» Job 24,13. (Salme 74,20; Ords 2,13)

Går vi tilbake til Johannesevangeliet, så sier Jesus om seg selv, det vi også hørte lest i forbindelse med dåpen og tenning av dåpslyset, at Jesus selv er verdens lys. (Joh 8,12; 9,5.) Allerede hos profeten Jesaja kunngjorde profeten at et lys skulle stråle fra Sion, og at folkeslagene som er i mørket, skal se det og samle seg om det. (Jes 60,1-4.)

Den gang Jesus sa disse ordene, var den vanlige tanken hos jødene at Jerusalem, templet, loven og Israels folk var verdens lys. Ved å presentere seg selv som verdens lys, opplevde nok folk at Jesus korrigerste den alminnelige oppfatningen de hadde. Lyset var altså knyttet til Jesus og hans personlige nærvær i verden. Dette understrekes av Joh 9,5: «Så lenge jeg er i verden, er jeg verdens lys», og klart uttrykt også i dagens pretekst: «Ennå en liten stund er lyset hos dere.»

Hvordan virker lyset? Jo, ifølge Joh 1,9 virker det slik at det opplyser hvert menneske. Vi bruker jo også uttrykket i dagligtale at det kan gå et lys opp for oss. Da er det noe vi forstår, noe vi ser klart. Slik også når Jesus sier: «Jeg er verdens lys. Den som følger meg, skal ikke vandre i mørket, men ha livets lys.»

Det er altså en sammenheng mellom lyset, livet og frelsen. Tilsvarende blir motsatsen mørket og det å være under Guds dom, utenfor frelsen, slik det går fram av Joh 3,20-21: «Og dette er dommen: Lyset er kommet til verden, men menneskene elsket mørket høyere enn lyset fordi deres gjerninger var onde. For den som gjør det onde, hater lyset og kommer ikke til lyset, for at hans gjerninger ikke skal bli avslørt. Men den som følger sannheten, kommer til lyset, så det skal bli klart at hans gjerninger er gjort i Gud.»

Det finnes altså løgn, og det finnes sannhet. Den som vandrer i lyset gir avkall på løgngen og følge sannheten, og sannheten er Guds ord. Det samme finner vi i 1Joh 1,5ff. under overskriften «Lev i lyset» i vår bibelutgave: «Dette er budskapet vi har hørt av ham og forkynner for dere: Gud er lys, det finnes ikke mørke i ham. Sier vi at vi har fellesskap med ham, men vandrer i mørket, da lyver vi og følger ikke sannheten. Men dersom vi vandrer i lyset, slik han selv er i lyset, da har vi fellesskap med hverandre, og blodet fra Jesus, hans Sønn, renses oss for all synd.»

Med ordene fra dagens pretekst forstår vi at vi trenger lyset utenfra for å orientere oss i mørket: «Dere må vandre mens dere har lyset, så ikke mørket faller over dere. Den som vandrer i mørket, vet ikke hvor han går hen.» Så har vi sett at lyset i Det gamle testamentet er Guds ord. (Jfr. Salme 119,105)

Johannesevangeliet knytter veldig sterkt sammen Jesus og hans budskap, i det Jesus faktisk kalles Ordet som var der i begynnelsen, altså ordet fra Gud, og Jesus gjøres slik uadskillelig fra budskapet han kom med. Dertil gikk Jesus i rette med det mange i hans samtid mente, enda til det som de åndelige lederne hadde av oppfatninger når disse avvek fra Skriftens ord. Det var nemlig en trend hos dem å tillegge med samme autoritet som Guds ord, det de selv som skriftlærde i fellesskap over tid hadde kommet fram til, det som altså var deres tolkningstradisjon. Fasit var at Gud endret ikke sin vilje i tråd med det de skriftlærde entes om.¹

Overført til vår tid: Slik vi lærer Jesus å kjenne, er det ingenting som tilsier at Gud vil endre syn om så kirken endrer lære². Jesus har lært oss at Guds ord står fast, og at det er vi som kirke og som kristne mennesker som må underordne oss Guds ord og vandre i lyset.

Jesus sa til sist i dagens pretekst: «Tro på lyset mens dere ennå har lyset, så dere kan bli lysets barn.» La oss ta disse ordene til oss og følge Jesus i tro og tillit.

Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd, som var og er og blir én sann Gud fra evighet og til evighet. Amen.

¹ Jesus ble anklaget av fariseerne og de skriftlærde i ulike spørsmål for å ikke tolke loven slik de forstod den (jfr. Luk 6). Det var ulike rabbinerskoler på denne tiden. To slike var Hillel og Sjammai. Jesus viste til Guds opprinnelige vilje som det gjeldende. (Jfr. Matt 19,8).

² Hva skjer når ledere i kirken sår tvil om livets to mulige utganger? Når det som ligger fast i biologien fra Guds side i skapelsen av mann og kvinne oppheves, når kjønn blir uvesentlig for ekteskapet og de Gud-gitte ordninger settes til side? Er vi da i ferd med å anbefale mørket og ikke lyset?